

Meester

*On a long enough timeline,
the survival rate of everyone drops to zero.*

Tyler Durden

Elk schrijven is een verzet tegen de dood. Zelfs het kleinste schrijven. Zelfs een boodschappenlijstje.

Ik ben dol op winkelen. Samen, arm in arm, de stad intrekken met het vage doel dingen te kopen die we eventueel zouden kunnen nodig hebben. Een nieuwe winterjas - als alibi. De belofte van iets te vinden dat je niet zocht.

Weggedreven door de drukte kom je als vanzelf in de duurdere winkelstraten terecht.

Minder volk, en dat is goed, want elke andere mens is een concurrent, vlees dat in de weg staat.

Met gepaste minachting bied je weerstand aan al die lonkende etalages, de ene na de andere, vol glimmende waren, uitgesteld enkel om jou te verleiden, jij, die voor de vorm aarzelt op de drempel, bewaaid door warme luchtstromen - al die grootse verspilling, enkel voor jou. Ik zou er uren kunnen staan, onder die gelukzalige wind die door je haren woelt en je nek streelt als een caraïbische bries, maar met je teen op de steen weet je dat je zult verliezen, altijd zult verliezen.

(Al een poosje wil ik een horloge kopen. Ik weet niet waarom. Ik draag ze niet graag; het lijkt me wrang om elke ochtend de tijd rond je pols te kluisteren. Want de tijd is overal. Op elk scherpje, op elke parkeerautomaat, op elke kerktoren. In het ergste geval spreek je een mooi meisje aan.

En toch wil ik een horloge kopen. Terwijl ik weet dat ze alleen maar aftellen.)

Ik hou van luxe-boetieks die er uitzien als kunstgalerijen. Gigantische ruimtes waar amper iets in staat; schoenen die onder een stolp bewaard worden, een maatpak gedrapeerd over een snijtafel - een sjaal, delicaat verfrommeld tot een kille installatie.

De lucht is er zuiver, vol zuurstof. Je ademt er perfectie in. Dit is een andere, betere wereld.

Er waart een overvloed aan verkopers in rond. Knappe jongens en meisjes die, sober maar stijlvol gekleed, beleefd op de achtergrond wachten tot in je bekoring bent gebracht. Zeker, ze maken zichzelf kenbaar, met een hoofdknik, en je weet dat je slechts hoeft te wenken voor uitleg of een sterke espresso, maar verder laten ze je met rust. Ze laten je ademen en kijken. Ze hoeven niets te doen. Ze laten de schoonheid voor hen werken. Ze weten dat je zult zwichten.

Het zijn de suppoosten van het kapitalisme.

Nergens hangen prijskaartjes. Dat is banaal. Je moet ernaar vragen, en eigenlijk is ook dat ongepast. Want tegen dan ben je al lang verliefd, en net als de liefde valt koopzucht niet in cijfers uit te drukken. Alles wat je ooit begeerde heb je nu in je handen. Je hebt het betast en omgekeerd heeft het jouw huid aangeraakt. Je voelt de stoffen rond je lichaam zoemen. Je huivert. Dit is voor jou en jou alleen gemaakt. Het kent je lichaam, maakt het zowaar beter: waar je dacht dat er enkel nog verval woonde, heb je nu weer glans ontdekt, iets dat op hoop lijkt.

Wat maakt het uit? Het zijn slechts getallen die op nul worden gezet. Zoals alles ooit op nul zal worden gezet.

Ook in supermarkten is het prettig toeven. Het woord zegt het zelf: ze zijn gewoon super. En ze zijn, net als de tijd, alomtegenwoordig. Je hoeft er nauwelijks het blokje voor om; de overdaad loert om de hoek. Het paradijs, binnen handbereik.

Zelfs de kleinste buurtwinkel puilt uit. Het is, als je er even over nadenkt, een waar wonder. Al die producten, speciaal voor jou in de rekken gelegd. De moeite die men zich getroost heeft om dat ene blik tonijn, die ene pot yoghurt, die glanzende appel voor jou beschikbaar te maken. Ergens, hier ver vandaan, werd het gevangen, gemolken, geplukt om dan geselecteerd, bewerkt, verpakt en verscheept te worden, in - en uitgeladen, door talloze ijverige mensenhanden gestapeld en opnieuw getransporteerd, in de nachtelijke uren terwijl jij knarsetandend van dode vrouwen droomt, waarna het voor dag en dauw de winkel wordt binnen gerold en door jongens in smetteloze blauwe uniformen in de schappen wordt geplaatst; de verse producten netjes achterin, het blakende fruit onder speciale lampen zodat hun schil blinkt, de gedeukte blikjes meteen in de afslagbak, de wijnflessen afgestoft en verleidelijk op ooghoogte gezet.

Je kijkt. Je koopt. Verzamelt massa.

Aan de kassa krijg je kortingsbonnen waarmee je scherpe messen kunt kopen.

De supermarkt is genadeloos perfect. Ze kent geen holtes, geen rafelranden, geen vacuüm. Wat bederft wordt ogenblikkelijk verwijderd. Alles is er altijd nieuw.

Soms fantaseer ik er over om van elk product één exemplaar te kopen. Elk product één keer in het winkelkarretje laden. Dat is mijn recht; er bestaan geen wetten die me tegenhouden. Hoeveel uren - dagen - zou het vergen? Hoeveel karretjes zou ik nodig hebben, hoeveel bliepjes zouden er aan de kassa weerklinken? Waar zou ik het thuis allemaal stockeren?

Het klinkt als een uitzonderlijke daad, een titanenwerk, maar bedenk hoe weinig het zou uithalen. De supermarkt zou geen krimp geven. Er zouden geen leegtes ontstaan, geen schaarste - je verzetsdaad zou geen enkel spoor achterlaten. Het zou allemaal tevergeefs zijn.

Toch, af en toe ontroert de supermarkt me. Bij de aankondiging 'Ik verlaat het assortiment', voel ik iets dat ik zelden voel: erbarmen. De winkeldochter die uit het paradijs verbannen wordt, niet meer welkom in deze wonderlijke plek - het beroert me.

Ondanks die opstoot van mededogen, neem ik die overblijvers - een laatste gloeilamp, een currysaus die niemand lust - zelden mee naar huis. Het schenkt me bevrediging ze daar achter te laten; niet uit wreedheid, maar vanwege de deuk in het harnas. Want ooit, hoog in een kantoortoren, moet die producten vol hoop op een glanzende vergadertafel hebben gelegen, hunkerend naar de goedkeuring van inkopers. Er werd over beraadslaagd, de zakjes currysaus gingen van hand tot hand, goedkeurend gemompel weerklonk en indrukwekkende bestellingen werden geplaatst. Een raad van wijzen koesterde het vermoeden dat de klant hun keuze zou begeren. Ze hadden het fout. En nu proberen ze de schade te beperken door ze met korting te verpatsen. Ik weiger hen tegemoet te komen. Mijn hand blijft hardnekkig langs mijn zij hangen. Want dit is de smet die supermarkten bijna menselijk maakt. Bijna. Want uiteindelijk verdwijnen die bannelingen toch, en wordt alles weer gaaf.

Maar het mooist zijn de boodschappenlijstjes. Je komt ze almaar minder tegen; in de supermarkt zie ik steeds meer mensen op hun telefoon kijken. Op zich al zonde: zo missen ze het paradijs in al zijn puntgave vrolijkheid - als een supermarkt iets is, dan wel een explosie aan kleuren in hun meest volle tinten, kleuren die je nergens elders aantreft, kleuren die zuiver zijn, onbelast door grauwe vegen of duisternis. Dat besef je pas als je buiten komt, in het vuige grijs, in de natte stad die een aslaag over je ogen legt.

(Elke supermarkt heeft ook zijn eigen zwerver, de vaste bedelaar die om wisselgeld vraagt. Ze proberen ze te weren, maar eigenlijk horen ze erbij. Dat smoezelig voddenhoopje bezorgt me een goed gevoel - ik negeer ze met een glimlach. De wetenschap dat ik zwaarbeladen met tassen vol heerlijke etenswaren naar een warm huis toe kan, zorgt dat ik tevreden mijn zegeningen tel, tegelijk in het volle besef dat ook ik in een vingerknip op mijn knieën kan worden gebracht - de wereld is onverschillig en onvoorspelbaar in zijn wreedheid.)

Je vindt ze zelden nog, die boodschappenlijstjes, achtergelaten in het daarvoor voorziene klepje op het handvat van de winkelkar. Dat maakt de vondst nog mooier, ook omwille van het handschrift. Het zijn de laatste uitingen van een met uitsterven bedreigde ambacht - dat op zich al, een handeling stellen die meer behelst dan een druk op de knop is tegenwoordig al een vorm van verzet.

Ze bieden inkijk in andermans huishouden. Wie wat lust, welke ontbijtgranen de kinderen willen, hoeveel trappist verzet wordt, welke brokjes de kat links laat liggen, wat in promotie staat, welk wasmiddel lekker ruikt. Soms staan er verduidelijkingen bij, of zelfs tekeningen om het verschil tussen een courgette en een komkommer uit te leggen, of gewoon lachende gezichtjes om de winkelaar van dienst op te beuren. Onwillekeurig moet ook ik dan glimlachen.

Terwijl je zo'n briefje leest, ben je een indringer, een voyeur die in donkere tuinen door felverlichte ramen naar binnen gluurt. Wie neemt een derde aperitief? Wie zit met trillende onderlip op het toilet terwijl ze een zwangerschapstest probeert te ontcijferen? Wie poogt krampachtig de ouderdom te bekampen met dure crèmes? Wie knipt coupons, piekerend over onbetaalde rekeningen? Je krijgt inzage in de geheime boekhouding van een gezin. Dat maakt je een lezer.

Een boodschappenlijstje is letterlijk levensnoodzakelijk; het somt op wat we nodig hebben om in leven te blijven. Je schrijft om de dood op afstand te houden.

Eeuwenlang was overleven een dagtaak. Arbeid diende geen abstracte economie of innerlijke zelfontplooiing, laat staan dat arbeid leuk moest zijn. Arbeid diende onze buik. Al dat jagen en vissen en plukken en planten en oogsten, al die generaties zware handenarbeid, al dat labeur onder een verschroeiende zon en de gesel van regen en vorst, is gesublimeerd tot dat ene verkreukeld papiertje. Tot taal.

Weinigen zullen doodsangst in hun vingers voelen bij het oplijsten van een aantal voedingswaren. Het is, denk je, louter een geheugensteuntje. Maar onbedoeld is het

zoveel meer dan dat. Door het schrijven til je je noden over de dag, over het heden heen; je maakt aantekeningen voor later. Het is op de toekomst gericht, op een latere lezer, en ook al bestaat jouw publiek enkel uit jezelf of die ene man die toevallig jouw karretje na jou gebruikt, je legt iets vast. Hoewel er absoluut geen zekerheid bestaat dat je morgen zult ontwaken, dat je straks niet onder een tram zult lopen, dat je hart niet over een seconde zal ophouden met kloppen, schrijf je. Op zich is dat dapper. Het is een daad van verzet. Tegen het zekere.

Elk neergeschreven woord, hoe klein ook, is een vastgelegde herinnering, iets wat minstens voor even aan de vergetelheid ontsnapt. Misschien is dat de beste definitie van onthouden: dat wat je de dood onthoudt.

*

Vanzelfsprekend heb ik veel leraren gehad. Bij benadering heb ik twee decennia in muffe, naar jongenszweet en krijtstof ruikende klaslokalen doorgebracht - meer dan de helft van mijn huidig leven. Mits een genadig horloge zal die periode hoogstens worden teruggebracht tot een kwart. Dat mag geen verspilling genoemd worden, ook omdat jeugd overschat wordt. Je klooit maar wat aan terwijl je lichaam groeit en wanstaltelijke tussenvormen aanneemt - terecht dat je het merendeel van de dag achter hoge muren wordt bewaard: het maakt de straten mooier. Ook je brein stelt niets voor; het is een kolkend kluwen van overmoed, betweterigheid en hormonen. Dat je geacht wordt om de hele dag te zwijgen en toe te kijken, is dan ook volkomen terecht. Het voorkomt allerlei brallerige onzin en nodeloos lawaai.

Veel van die pratende mannen en vrouwen ben ik vergeten; de meesten zijn vage gezichten geworden, bewegende monden in een stomme film.

Zij die ik wel onthouden heb, ben ik dankbaar. Zeker de eersten, de geduldige leraressen die me als kind leerden lezen en schrijven. Het blijft een wonder: dat je inktstreepjes leert beheersen die letters, woorden, zinnen vormen en dat omgekeerd je ogen over code glijden - niet meer dan de ritmische afwisseling van zwart en wit - om meteen in je hoofd een explosie aan beelden te veroorzaken.

Daar begint alles mee. Met taal.

Taal die gaandeweg uitgebreid wordt; elk vers woord verlegt een grens, maakt de wereld groter. Taal die de wereld is.

Ook ben ik die vele leraren dankbaar, de mannen die me boeken leerden lezen, enkel door de lectuur ervan op te leggen. Meer hoeft een leraar niet te doen: je hoofd in een bankschroef steken en je boeken dwangvoederen. Boeken die ervoor zorgen dat je je minder alleen voelt, of, beter geformuleerd, boeken die de menselijke eenzaamheid zo goed verwoorden dat er tijdens het lezen al een rust over je neerdaalt, de zucht van herkenning. Eén voor één slorp je ze op, de woorden die perfect in de mal passen, de mal zichtbaar maken. Voordien was er enkel een mistig vermoeden, een knagen, een onbestemde leegte die je al heel je leven met je meedroeg maar waarvan de contouren altijd vaag bleven. De wond waarmee je geboren bent, de wond die je geboorte is. Met goede boeken komt het besef, even helder als een harteklop: de prachtige maar verpletterende zekerheid dat je zult sterven.

En zo onthult de ware meester zich, de enige leermeester die naam waardig. In zijn zwart licht zijn leraren slechts vazallen; zij zijn tijdelijk, ook onderworpen aan zijn heerschappij. Ze kunnen je een glimp laten zien van zijn almacht, maar hun taak bestaat louter uit het tonen, een vingerwijzing, het zichtbaar maken van de duisternis.

Voor een schrijver is de dood de enige meester. Hij is minnaar en aartsvijand tegelijk. Hij jut je op, daagt je uit hem te verslaan, hem in woorden te kluisteren. Hij frustreert én motiveert, en in zijn dubbelhartigheid is hij tegelijk mooi en lelijk.

(Op geen enkele manier kan ik me de dood als vrouwelijk voorstellen. Dat die kille klauw aan die genadige, romige lichamen kan toebehoren komt me simpelweg als onmogelijk over.)

Lang heb ik hem begeerd. Dat doe je in je jonge jaren: je meester liefhebben. De hunker om me in zijn armen te gooien was vaak groot. Het was niet zozeer dat ik dood wilde zijn, maar dat het leven me niet genoeg bekoorde. Met bevreemding keek ik naar de wereld, die verre plek waar mensen onbezorgd en onbezonnen in rondlopen. Dat dat kon. Dat mensen met hun triviale lachjes en pietluttige huilbuien, niet bezweken op doodsangst. Zagen ze de alles verzwelgende horizon dan niet, de afgrond waar ze zo vrolijk en in volle vaart op af stormden? Blijkbaar niet. Maar dat lag waarschijnlijk aan mezelf. Ik was kortzichtig, stond te dicht bij hem, verblind in zijn koude schaduw.

Maar dat doodsverlangen was geen overgave, eerder een eerste vorm van verzet: ik wou hem verslaan door hem te vlug af te zijn. De vlucht vooruit. Niet dat het uitmaakt: of je je

nu voor de trein gooit of de rit uitzit, de bestemming blijft dezelfde. Het leven is een kwestie van geduld, en welk kind is nu geduldig?

Die periode was leerrijk. Elk weldenkend mens moet zelfmoord overwegen. Het is de eerste strijd die je moet voeren: wil ik dit wel? Een belangrijke vraag, ook omdat je het antwoord in handen hebt. Het is één van de weinige zaken waar je in dit leven een beetje controle over hebt: je dood. Althans het tijdstip daarvan. Op zich is dat troostrijk - het hoeft allemaal niet - en tegelijk is het een intrieste vraag waar geen geldig antwoord op te verzinnen valt. Dat is meteen de voornaamste reden waarom ik geen kinderen wil. Wie wil een ander wezen nu dergelijk gruwelijk dilemma voor de voeten werpen? Leven scheppen lijkt me een daad van wreedheid.

Niet dat er een oplossing bestaat. Of toch: uiteindelijk wordt het voor jou opgelost. Je hoeft er je dan ook geen zorgen over te maken; de vraag zal je uit handen worden genomen. Dit leven is in wezen een wachtzaal; het staat je vrij om je tijd zo zorgeloos mogelijk te verbeiden. Maar in tegenstelling tot de gecapitonneerde deur van de huisarts is er wel degelijk een klink aan jouw kant. Wie dat wil, en durft, of diep genoeg zit, mag voordringen. Meer niet.

Toch is schrijven een daad van verzet. Het tilt je kleine, nietige leven over de dood heen. Althans voor eventjes. Hoewel het steeds minder gebeurt, worden ook dode schrijvers gelezen. Voor de auteur maakt het weinig uit, die ligt ondertussen onder de zoden te genieten van een welverdiende rust, maar een nalatenschap, ook al beslaat het amper een paar regels, kan gelezen worden. Dat maakt gevonden boodschappenlijstjes zo mooi: de schrijver kan al overleden zijn, ineengezakt voor de voordeur terwijl een conservenblik traag naar de goot rolt. Maar jij, jij leest zijn woorden.

Helaas is ook dat tijdelijk. Op een dag zal de zon ons opslokken en de hele wereldgeschiedenis verzwelgen. Er zal niets overblijven. Tijd zal niets meer betekenen; zelfs de duurste horloges zullen smelten.

Op die glorieuze dag zal ook de dood verdwijnen; nimmer zal er nog gestorven worden. Zijn grootste overwinning zal tegelijk zijn eerste nederlaag zijn. Op die dag zal zijn zwart rijk eindigen.

Tot dan is er dit.